

- ilmiy savollarga murakkab va chalkash javoblarni olsangiz
- agar mavzu bo'yicha ma'n to'g'ri formatlanmagan bo'lsa.

Quyidagi hollarda talabaning bilim darajasi qoniqsiz 2 ball bilan baholanishi mumkin:

- fan o'qitishga tayyorgarlik bo'lmasa;
- fan o'qitish haqida tasavvurga ega bo'lmasa;
- agar u mavzu matnlarini boshqalardan ko'chirganligi sezilsa;
- fan matnida jiddiy xato va noaniqliklar mavjud;
- fanga oid savollarga javob bo'lmasa;
- fanni bilmasa.

Agar talaba Hemis tizimi yordamida baholansa, ular quyidagicha baholanadi:
0 dan 59 ballgacha, - 2 ball, 60 dan 69 ballgacha, - 3 ball,
70 dan 89 ballgacha - 4 ball, 90 dan 100 ballgacha - 5 ball.

Fan o'qituvchi haqida ma'lumot

Mualliflar:	Djumayev Asqar Xaydarovich - "Raqamli iqtisodiyot" kafedrasida katta o'qituvchi;
Elektron pochta:	askardjumayev@gmail.com Tel: +998915265950
Tashkilot:	SamiSI "Raqamli iqtisodiyot" kafedrasida
Taqrirlashlar:	Isxakova S.A. - Samarqand iqtisodiyot va servis instituti "Raqamli iqtisodiyot" kafedrasida dotsent. Arabov N.U. - Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetining "Inson resurslarini boshqarish" kafedrasida mudiri, iqtisod fanlari doktori, prof.

Ushbu Sillabus institut o'quv kengashi tomonidan tuzilgan, 2024 yil 29 avgustdagi 1-sonli majlis bayoni bilan tasdiqlangan.

"Raqamli iqtisodiyot" kafedrasining 2024 yil 29 avgustdagi 1-sonli majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan.

O'quv-uslubiyat bo'limi boshlig'i: Shodmonov I.E.

Sirtqi bo'lim boshlig'i: Abdurkarimov F.B.

Ikkinchi va kechki ta'lim bo'limi boshlig'i: Samandarov R.

"Raqamli iqtisodiyot" kafedrasida mudiri: Mirzayev Q.J.

Muallif: Djumayev A.X.

S-18-14/1

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

"29" avgust 2024 yil

TABIY RESURSLAR IQTISODIYOTI

SILLABUS

Sirtqi va ikkinchi ta'lim shakli uchun

Bilim sohasi: 300000- Ijtimoiy fanlar, jurnalistika va axborot
Ta'lim sohasi: 310000 -Ijtimoiy va xulq-atvorga mansub fanlar
Ta'lim yo'nalishi: 60310100 -Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)

SAMARQAND - 2024

Modul / FAN DASTURI

Sirtqi bo'lim

Ikkinchi va kechik ta'lim bo'limi

Ta'lim yo'nalishi: 60310100-Iqtisodiyot
(tarmoqlar va sohalar bo'yicha)

Fanning nomi:	Tabiiy resurslar iqtisodiyoti
Fanning turi:	Tanlov
Fanning kodi:	ENR
Yil:	4
Semestr:	8
Ta'lim shakli:	Sirtqi
semestr uchun ajratilgan dars soatlari:	120
Ma'ruza:	18
Amaliy mashg'ulot:	18
Laboratoriya mashg'ulotlari:	-
Seminar:	-
Mustaqil ta'lim:	84
Kredit miqdori:	
Baholash shakli:	Imtihon
Ta'lim tili:	O'zbek

Fanning maqsadi (FM)

FMI	"Tabiiy resurslar iqtisodiyoti" kursini o'rganishdan maqsad talabalarga iqtisodiy bilimlarning nazariy asoslari, yashil iqtisodiyotning asosiy tushunchalari va kategoriyalari, iqtisodiy qonunlar va tamoyillarni o'rgatish hamda ularni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. Atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va atrof-muhitga salbiy ta'sirlarning oldini olish muammolarini muvaffaqiyatli hal qilish bo'yicha bilimlarga ega bo'lish. Tabiat hodisalarining qonuniyatlarini chuqurroq o'rganish, shu asosda yashil iqtisodiyotni shakllantirish orqali mamlakatning oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va yanada mustahkamlash, ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish, global iqlimni yaxshilash zarur. Shu bois tabiatdagi o'zgarishlarning salbiy ta'sirini yumshatish va shu asosda qishloq xo'jaligini rivojlantirish va mamlakat aholisining turmush faoliyatini ta'minlash bo'yicha nazariy va amaliy ko'nikmalarni
-----	---

shakllantirishdan iborat.

Fanni o'zlashtirish uchun zarur bo'lgan asosiy bilimlar

1. ECONTH106 Iqtisodiyot nazariyasi
2. MICROE6 Mikroiqtisodiyot
3. STATIS04 Statistika

Ta'lim natijalari (TN)

	Bilim nuqtai nazaridan:
TN1	Ekologik tizim va atrof-muhitning mavjud muammolari va ularni bartaraf etish bo'yicha qo'yilgan vazifalarning mantiqiy ketma-ketligi va o'zaro bog'liqligini bilish qobiliyatini shakllantirish.
TN2	Atrof-muhitning buzilishi va atrof-muhitning tanazzulga uchrashi bilan bog'liq hodisalarni tahlil qila olish, xulosa va yechim topa olish, salohiyatga ega bo'lish;
TN3	Atrof-muhitning buzilishiga olib keladigan omillarni aniqlash bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish;
TN4	Mavjud resurslarning ekologik xususiyatlarini aniqlay olish;
	Olingan ko'nikmalar nuqtai nazaridan:
TN5	Oziq-ovqat xavfsizligi standartlarini mukammal bilish;
TN6	Yer resurslaridan foydalanishda ekologik me'yorlarga rioya qilish ko'nikmalariga ega bo'lish;
TN7	Yashil iqtisodiyotni shakllantirish jarayonlari va qonuniyatlarini bilish;
TN8	Tabiatni muhofaza qilishning tashkiliy-huquqiy asoslarini bilish;

Fanning tarkibi

	O'qitish shakli: Ma'ruza (M)	Soatlar miqdori
M1	Atrof-muhit va tabiiy resurslar iqtisodiyotini o'rganishning nazariy va ilmiy usullari.	2
M2	Ekologik iqtisodiyot va atrof-muhit	2
M3	Ekologik muammolarning mohiyati, oqibatlari va hal qilish lari	2
M4	O'zbekistondagi ekologik vaziyat va ekologik siyosatning ustuvor yo'nalishlari	2
M5	Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish bilan shug'ullanadigan xalqaro tashkilotlar	2
M6	O'zbekiston Respublikasida suv resurslarini boshqarish va suv resurslaridan foydalanish sohasidagi xalqaro tajriba	2

M7	Qishloq xo'jaligida yer resurslaridan foydalanishning iqtisodiy jihatlari	2
M8	Aholining oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash	2
M9	Iqlim o'zgarishi oqibatlariga moslashish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish yo'llari	2
Jami		18
O'qitish shakli: amaliy (A)		
A1	Atrof-muhit va tabiiy resurslar iqtisodiyotini o'rganishning nazariy va ilmiy usullari.	2
A2	Ekologik iqtisodiyot va atrof-muhit	2
A3	Ekologik muammolarning mohiyati, oqibatlari va hal qilish lari	2
A4	O'zbekistondagi ekologik vaziyat va ekologik siyosatning ustuvor yo'nalishlari	2
A5	Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish bilan shug'ullanadigan xalqaro tashkilotlar	2
A6	O'zbekiston Respublikasida suv resurslarini boshqarish va suv resurslaridan foydalanish sohasidagi xalqaro tajriba	2
A7	Qishloq xo'jaligida yer resurslaridan foydalanishning iqtisodiy jihatlari	
A8	Aholining oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash	2
A9	Iqlim o'zgarishi oqibatlariga moslashish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish yo'llari	2
Jami		18
Hammasi		36

Ta'lim strategiyasi

“Tabiiy resurslar iqtisodiyoti” fanini o'qitish kredit tizimi bo'yicha o'qishda ma'ruzalar, amaliy mashg'ulotlar, taqdimotlar, shuningdek, mustaqil bajarish uchun topshiriqlarni o'z ichiga oladi. Ma'ruzada ko'rsatilgan mavzular bo'yicha nazariy va amaliy ma'lumotlar berilib, amaliy ish uchun o'quv materiallari taqdim etiladi, amaliy ishlarni bajarish va natijalarni hisoblash tartibi tushuntiriladi. Talabalar fan bo'yicha o'quv materiallarini auditoriyada o'rganadilar va mustaqil ishlar talabalar tomonidan individual ravishda amalga oshiriladi. Talabalar uchun quyidagi materiallar mavjud:

- ma'rufa matnlari elektron shaklda;
- Har bir mavzu bo'yicha taqdimot slaydlari;
- Amaliy mashg'ulotlarni bajarish bo'yicha ko'rsatmalar;
- har bir fan mavzusi bo'yicha topshiriq va test mashqlari;
- Darslik va o'quv qo'llanmalar elektron shaklda.

Nazariy tayyorgarlik jarayonida talabaga fanga oid zarur tushunchalar beriladi.

Talabalar mavzuni yanada mustahkamlash uchun taqdimotlar, darsliklar, o'quv qo'llanmalari va boshqa o'quv materiallaridan foydalanishlari tavsiya etiladi. Har bir

mavzudan so'ng o'quvchilarning fanlarni o'zlashtirganliklarini tekshirish uchun test topshiriladi.

Amaliy mashg'ulotlar davomida talabalarga har bir mavzu bo'yicha topshiriqlarni bajarish bo'yicha materiallar, taqdimotlar va yo'riqnomalar hamda mavzuni o'zlashtirishlarni tekshirish uchun topshiriqlar beriladi.

Yakuniy imtihonga fanning barcha mavzularini to'liq o'zlashtirgan va baho olgan talabalar ruxsat etiladi.

№	Mustaqil ta'lim (MT)	Soatlar miqdori
MT1	Ekologiya va tabiiy resurslar iqtisodiyotining asta – sekin vujudga kelishi.	2
MT2	Ekologiya fanining tarixiy rivojlanishi va tabiiy resurslar iqtisodiyoti.	2
MT3	Atrof-muhit va tabiiy resurslar iqtisodiyotini o'rganishning nazariy va ilmiy usullari.	2
MT4	Ekologiya va tabiiy resurslar iqtisodiyotidagi muammolarning sabablari.	4
MT5	Atrof-muhit va tabiiy resurslar iqtisodiyoti tushunchalari	2
MT6	Atrof-muhit va tabiiy resurslar iqtisodiyotiga ta'sir etuvchi omillar	2
MT7	Biosfera tushunchasi va uning tarkibi	2
MT8	Ekologik omillarning tarkibi va ahamiyati.	2
MT9	Biosferaning inson va boshqa mavjudotlar hamda kishilik jamiyati va iqtisodiyoti uchun ahamiyati.	2
MT10	Biosferaga ta'sir etuvchi omillar.	2
MT11	Biosferani muhofaza qilishning insoniyat uchun ahamiyati	2
MT12	Mineral resurslardan foydalanishda atrof-muhit muhofazasini ta'minlash usullari.	2
MT13	O'zbekistonning mineral resurslari.	2
MT14	O'zbekiston Respublikasi mineral-xomashyo bazasi tushunchasi va ahamiyati.	2
MT15	Er qatidan qazib olinadigan foydali qazilmalarni qayta ishlashning dolzarbligi va ahamiyati.	2
MT16	Mineral chiqindilarni kamaytirishning ahamiyatini tushuntirish	2
MT17	Biologik resurslarni muhofaza qilishni ta'minlash usullari.	2
MT18	Tabiiy hududlarni (qo'riqxonalar, tabiiy va milliy bog'lar, qo'riqxonalar, tabiat yodgorliklari) muhofaza qilish tushunchasi va ahamiyati?	2
MT19	O'zbekiston Respublikasi o'zining o'simlik resurslaridan foydalanish, o'rmon xo'jaligi, hayvonot resurslari (shu jumladan, baliq resurslari)ni tushuntirib berish	2
MT20	Biologik resurslarni muhofaza qilish va ulardan oqilona	2

	foydalanish ustidan davlat nazorati.	
MT21	Biologik resurslarni muhofaza qilish usullari.	2
MT22	22-asrda "Aholining portlashi"ning sabablari va oqibatlari.	4
MT23	Ekologik xavfsizlik tushunchasi	2
MT24	Atrof-muhitni boshqarish to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi	2
MT25	Davlatlararo ekologik hamkorlik zarurati.	2
MT26	Ekologiya va ekologik faoliyat bilan shug'ullanadigan xalqaro tashkilotlar	2
MT27	Atmosferaning tuzilishi va tarkibi.	2
MT28	Atmosferani ifloslantiruvchi manbalar.	2
MT29	O'zbekistonda havoning ifloslanish darajasi va uning ekologik oqibatlari.	2
MT30	Atmosferaga ifloslantiruvchi moddalarni chiqarish muammolari.	2
MT31	Suv resurslari bilan ta'minlashning afzalliklari.	2
MT32	Qishloq xo'jaligida irrigatsiya dehqonchiligi.	2
MT33	O'zbekiston Respublikasida suv manbalaridan foydalanish.	2
MT34	Aholini toza ichimlik suvi bilan ta'minlash muammolari.	2
MT35	Suv resurslarining manbalari va qayta ishlash muammolari.	2
MT36	Er bilan ta'minlashning afzalliklari.	2
MT37	Qishloq xo'jaligi yerlari va ularning meliorativ holati.	2
MT38	O'zbekiston Respublikasida yer resurslaridan foydalanish.	2
MT39	Qishloq xo'jaligini yer resurslari bilan ta'minlash muammolari.	2
MT40	Tuproqning degradatsiyasi tushunchasi.	2
Jami:		84

Asosiy adabiyotlar		
1.	Atrof-muhit va tabiiy resurslar iqtisodiyoti, Xotamov I., Sultonov M., Yadgarov A. Toshkent 2021, "Innovatsion rivojlanish nashriyot-matba auyi", 312-bet	
2.	Дорожко С.В., Хорева С.А. Курс лекций по дисциплине «Экономика природопользования», Учебное пособие. Минск БНТУ 2008	
3.	Тулегенова С.К. Экономика природопользования. Конспект лекций для студентов, Алматы АУЭС, 2016 – 62 с.	
4.	Avazov Sh.M. Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish.-T.: ILM-Ziyo, 2013.	

Qo'shimcha adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – T. 2023 yil
2. O'zbekiston Respublikasining "Yer kodeksi", - T. "Adolat" 1998 y
3. O'zbekiston Respublikasining "Davlat yashil kadastri to'g'risida"gi qonuni T. "Adolat" 2019 yil
4. O'zbekiston Respublikasining "Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonuni, 1-jild. "Adolat" 2010 yil

Axborot manbalari:

1. www.gov.uz
2. www.lex.uz
3. www.akbinz

Talabalarining fanni o'zlashtirishini nazorat qilish uchun quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

5 ball olish uchun talabaning bilim darajasi quyidagilarga mos kelishi kerak:

- fanning mohiyati va mazmunini to'liq qamrab oladi;
- ilmiy xususiyat va mantiqni saqlab qolgan holda ilmiy mavzularni taqdim etishda ilmiy xatolar va chalkashliklarga yo'l qo'yilmasa;
- fandagi fan materiallarining nazariy yoki amaliy ahamiyatini aniq tushunadimi;
- fan doirasida mustaqil va erkin fikrlash qobiliyatini namoyon qila oladi;
- savollarga aniq va aniq javob berish;
- konspekt puxta tayyorlangan bo'lsa;
- va aniq bajarilgan mustaqil topshiriqlar;
- fanga oid qonunlar va boshqa huquqiy hujjatlarni to'liq o'zlashtirgan bo'lsa;
- tarixiy jarayonlarni sharhlay olsa.

4baho olish uchun talabaning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi kerak:

- ilmiy mavzularni tavsiflashda ilmiy va mantiqiy chalkashliklarga yo'l qo'ymaydi;
- fan mazmunining amaliy ahamiyatini tushundimi;
- o'quv rejasi doirasida fan bo'yicha berilgan topshiriqlar va topshiriqlar;
- fan savollariga to'g'ri javob bera oladi;
- agar u mavzu bo'yicha konspektni diqqat bilan tuzgan bo'lsa;
- fan bo'yicha mustaqil topshiriqlarni bajarganmi;
- fanga oid qonunlar va boshqa huquqiy hujjatlarni o'zlashtirgan bo'lsa.

3 ball olish uchun talabaning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi kerak:

- agar u fan haqida umumiy tushunchaga ega bo'lsa;
- fanga oid mavzularni tor doirada tushuntirish va tushuntirishda qandaydir chalkashlikka yo'l qo'yiladimi;
- bayonot ravon emas;